

Raija Malkas visualisering förvandlar med enkla medel hela Södra Sjundeå Ungdomsförenings hus till operascen.

BILD: PEPPE FORSBLOM

OPERARECENSION [Wilhelm Kvist](#)

17.11.2018 13:48 Uppdaterad 17.11.2018 14:02

På ett ögonblick förflyttar Lauri Kilpiö åhörarna till strandbrynet för en resa över svarta vatten.

Samtida opera

Mustan meren yli

Musik Lauri Kilpiö. Libretto Johanna Venho efter texter av Aleksis Kivi. Regi och visualisering Raija Malka. I rollerna: Tuuli Lindeberg, Jussi Lehtipuu. Musiker: Emil Holmström, piano, Mikko Raasakka, basklarinett, Markus Hohti, cello, Antti Ohenoja, slagverk. Dirigent Taavi Oramo. Urpremiär i Borgvik 16.11.

Under mitt första år på Sibelius-Akademien hade jag äran att studera satslärans grunder för Lauri Kilpiö (född 1974). Han var den första som på riktigt öppnade mina öron för hur vidriga estetiska stilbrott kan låta: det var när han stötte på samma fel för femte gången i en av mina slarvigt men mödosamt gjorda hemläxor som han hetsade upp sig och ropade: "Men man hör ju de här parallella kvinterna!". (Sedan dess har jag hört parallella kvinter.)

Om tonsättaren Kilpiös existens har jag varit medveten lika länge som jag känt honom. Att han figurerat relativt sällan men regelbundet på konsertprogrammen förklaras av att produktionen är liten, men naggande god. Det skulle ändå dröja till [uruppförandet](#) av pianokonserten med Joonas Ahonen och Tapiola sinfonietta för ett drygt år sedan innan Kilpiö på nytt rensade mina örongångar med lika stor kraft som gången innan: Heureka!

Pianokonserten var en upplevelse som slog upp medvetandets portar på vid gavel för vad man på riktigt kan göra med bara en flygel och kammarorkester, hur sofistikerat man kan använda utvidgade spelsätt och hur mångsidigt man kan utnyttja en liten ensemble. Inga ord i världen föreföll tillräckliga för att beskriva det universum av nyanser och färger som öppnades upp. Konserten borde ha vunnit alla priser och pokaler som det året delades ut. Pianokonserten lät vänta på sig, så pass länge att hela delar av den hann uruppföras innan hela verket stod färdigt. Också den nya kammaroperan *Över svarta vatten* (Mustan veden yli) har låtit vänta på sig men av andra orsaker. I det senare fallet handlar det om att arrangörsföreningen inte kunde garantera finansieringen, innan man beslöt sig för att chansa och satsa helhjärtat på projektet.

Välkoncipierat

Jämfört med pianokonserten, som tog ett halvt decennium att skriva, tycker jag mig märka att kammaroperan är snabbare skriven (2017–18) och att texten (läs: notbilden) inte är riktigt lika förtätad. Det har naturligtvis att göra med stoffets karaktär: i en opera, också i en kort, är tidsspannet ett annat och musiken har en annan funktion. Skillnaderna märks också i ett mera generöst flyt med delvis enklare stilmedel. Om Kilpiö i pianokonserten skapade sig en unik ljudvärld, ett rum på saariahoskt vis, anknyter kammaroperan i högre grad till andra stilar, den positionerar sig i förhållande till dessa: ibland är rytmen nästan pulsativ, ibland vetter harmonierna nästan mot jazz.

Men grundtonen är stadigt och omisskännligt modernistisk. Om man ännu utvecklar resonemanget är musiken hela tiden transparent, klar och välklingande, tindrande och som genomlyst av en klar tanke. Inte ens i sina häftigaste stunder låter den risig, täppt, snårig eller grå. Partituret ger vid upprepade tillfällen instruktioner i termer som magiskt, eldfångt, nervöst, drömskt som känns rätt beskrivande. Det passionerade och expressiva ligger också nära till hands.

Uttrycket är på det stora hela beundransvärt välkoncipierat. Minioperan är indelad i fyra små avsnitt och den relativt korta total längden – 50 minuter – gör att skeendena fortskrider ganska snabbt, vilket ger berättandet en novellartad karaktär. Besättningen är liten med fyra musiker och två sångare, och utökas med recitation, atmosfäriskt vågskvalp och fågelsång på ljudbandet. Avsnitten omges alltså av små hörspel, som omedelbart förflyttar lyssnaren direkt till strandbrynet.

Tuuli Lindeberg och Jussi Lehtipuu är ett par som sätter sig i båten och ror till ett annat land i Lauri Kilpiös och Johanna Venhos nya opera.

BILD: ARJA ALHO

Ingenting är lätt

Så vad handlar operan om? Ramberättelsen – Johanna Venhos libretto bygger på dikter av Aleksis Kivi – handlar om ett par som tvingas lämna sitt hemland och segla över ett hav. Upphovsmännen har själva dragit paralleller till båtflyktingarna på Medelhavet. Det faller sig naturligt att jämföra med dagsaktuella skeenden, men en dagsaktuell referens som Medelhavet känns sekundär, när man snarare grips av det tidlösa i spänningen mellan huvudpersonerna, saknaden efter den frånvarande, strävan efter det ouppnåeliga.

Här är de två sångarnas, Tuuli Lindebergs och Jussi Lehtipuus, insatser av avgörande betydelse och speciellt Lindeberg sjunger sin mäktiga svåra sångstämma med mikrintervaller och stora hopp med självklar säkerhet och änglaskön framtoning. Att texten inte är helt lätt att höra skall inte läggas sångarna till last.

Överlag är ingen stämma lätt. Men jag fäster mig inte heller vid de enskilda i sig ypperliga musikernas och den spirande dirigentförmågan Taavi Oramos insatser, utan snarare vid kollektivets kraft och tonsättarens lösningar: Kilpiö använder sig till exempel mera av pianot som rytminstrument, med brutna ackord eller pulserande bastoner, medan slagverken används flitigare för färgen: till exempel tillför tempel- och träblocken (spelade av Antti Ohenoja) en distinkt, gäckande karaktär, som sätter hela varandet i gungning i de mest intensiva stunderna. Raija Malkas regi och visualisering med några få starka element var också effektiv.

I en tid när många anrika institutioner mer eller mindre ger upp sina roller som katalysatorer för avantgarden, är det intressant att notera hur en ungdomsförenings hus i Sjundeå för en kväll kan bli Finlands hetaste scen för ny opera, givetvis med lokalbefolkningens beredvilliga stöd. Och sällan har man som medlem i publiken fått ett lika varmt välkomnande, med början från handskakningen på trappan. Den nöjda och nyfikna publiken verkade efteråt tycka att upplevelsen hade varit "intressant". Vackert så.

[Wilhelm Kvist](#)

Musikredaktör